
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Gómez Morales, Mei. *La paradoxa de les dilacions indegudes : vulneració de la tutela judicial efectiva de la víctima?*. Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2026 (Dret). 33 pàg.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/331873>

under the terms of the license.

**LA PARADOXA DE LES DILACIONS INDEGUDES:
VULNERACIÓ DE LA TUTELA JUDICIAL EFECTIVA DE LA
VÍCTIMA?**

Alumna: Mei Gómez Morales

Grau en Dret

Curs 2025-2026

Tutora: Esther Murillo Blasco

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull agrair a la meva família, per ser sempre el meu pilar fonamental i pel vostre suport incondicional.

En segon lloc, a les meves amigues i companyes, per estar al meu costat, ajudar-me i escoltar-me quan ho he necessitat.

Per últim, el meu agraïment a la meva tutora Esther, per la seva guia en tot el procés, i la confiança dipositada des del primer moment.

RESUM

La justícia exerceix un paper fonamental en la societat, ja que és l'instrument mitjançant el qual es resolten els conflictes entre els ciutadans i es garanteix la defensa dels seus interessos legítims. Aquest dret de defensa es troba reconegut a la Constitució espanyola de 1978, concretament a l'article 24, que consagra el dret a la tutela judicial efectiva sense que, en cap cas, es pugui produir indefensió. A més, aquest precepte reconeix expressament el dret a la defensa lletrada i a un procés sense dilacions indegudes, amb totes les garanties processals.

Tot i aquest reconeixement constitucional, a la pràctica sovint es produeixen retards en els procediments judicials que generen incertesa sobre la seva durada. Aquestes dilacions poden afectar negativament l'exercici del dret de defensa i arribar a provocar situacions d'indefensió per a les parts que acudeixen als tribunals per reclamar la protecció dels seus drets.

El dret a un procés sense dilacions indegudes constitueix, per tant, el marc temporal en què s'ha de desenvolupar la tutela judicial efectiva, i ha de ser tingut en compte pels jutges i tribunals en l'exercici de la seva funció jurisdiccional. No obstant això, l'article 24 de la Constitució no estableix un termini concret, fet que genera dificultats a l'hora de determinar quan una dilació pot ser considerada indeguda. Aquesta manca de delimitació pot conduir a percebre aquest dret com una declaració formal amb una efectivitat limitada en la pràctica.

Davant aquesta problemàtica, resulta necessari analitzar no només la legislació sinó també la jurisprudència, a més també resulta oportú examinar les seves causes, com ara possibles deficiències organitzatives, la sobrecàrrega de treball als jutjats o altres factors estructurals del sistema judicial.

Aquesta preocupació no només la trobem a nivell nacional, sinó també en l'àmbit internacional, ja que també ho trobem regulat a l'article 6 del Conveni Europeu de Drets Humans.

La hipòtesi de partida del treball és determinar si la consideració de les dilacions indegudes com a atenuant penal pot vulnerar el dret a la tutela judicial efectiva de la víctima.

Paraules clau: dilacions indegudes, atenuant, tutela judicial efectiva, víctima, procés penal, Tribunal Suprem, Tribunal Constitucional.

ABSTRACT

The justice system plays a fundamental role in society, as it is the mechanism through which conflicts between citizens are resolved and the protection of their legitimate interests is guaranteed. This right to a defense is recognized in the 1978 Spanish Constitution, specifically in Article 24, which enshrines the right to effective judicial protection, ensuring that no one is ever left without legal representation. Furthermore, this provision expressly recognizes the right to legal representation and to a trial without undue delay, with all procedural safeguards.

Despite this constitutional recognition, in practice, delays in judicial proceedings often occur, creating uncertainty regarding their duration. These delays can negatively affect the exercise of the right to a defense and may even lead to situations where parties who turn to the courts to seek protection of their rights are left without a defense.

The right to a trial without undue delay thus constitutes the time frame within which effective judicial protection must be provided, and must be taken into account by judges and courts in the exercise of their judicial functions. However, Article 24 of the Constitution does not establish a specific time limit, which makes it difficult to determine when a delay can be considered unreasonable. This lack of clarity can lead to the perception that this right is merely a formal declaration with limited practical effect.

Given this problem, it is necessary to analyze not only the legislation but also the case law; furthermore, it is appropriate to examine its causes, such as possible organizational deficiencies, the courts' heavy caseload, or other structural factors within the judicial system.

This concern is not limited to the national level but extends to the international sphere as well, since it is also addressed in Article 6 of the European Convention on Human Rights.

The starting hypothesis of this study is to determine whether treating undue delays as a mitigating factor in criminal proceedings may violate the victim's right to effective judicial protection.

Keywords: undue delays, mitigating factor, effective judicial protection, victim, criminal proceedings, Supreme Court, Constitutional Court.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	6
1.1. Element introductori.....	6
1.2 Principals objectius i metodologia.....	7
2. LES QÜESTIONS I L'ABAST DEL DRET A UN PROCÉS SENSE DILACIONS INDEGUDES.....	8
2.1. Concepte i característiques del dret.....	8
2.2.1. Perspectiva de l'investigat.....	10
2.2. Regulació penal estatal.....	11
2.3. Regulació penal internacional.....	12
3. L'ATENUANT DE DILACIONS INDEGUDES EN LA PRÀCTICA EN EL PROCÉS PENAL.....	13
3.1. Càlcul i terminis del procés penal.....	13
3.2. Explicació del seu efecte.....	14
3.3. Anàlisi crítica.....	15
3.3.1 Evolució de l'atenuant.....	15
3.3.2. Casos reals.....	17
4. LA TUTELA JUDICIAL EFECTIVA I LA POSICIÓ DE LA VÍCTIMA.....	20
4.1. Dret de la víctima a un procés sense dilacions indegudes.....	20
4.2. Repercussió a la víctima.....	21
4.3. Reclamació de la vulneració.....	24
5. CONCLUSIONS.....	27
6. BIBLIOGRAFIA.....	30
7. JURISPRUDÈNCIA.....	32
7.1. Àmbit nacional.....	32
7.2. Àmbit internacional.....	32
8. LEGISLACIÓ.....	33

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Element introductori

En la societat en què vivim la justícia té un paper clau, ja que aquesta regula els conflictes que puguin sorgir entre els ciutadans, això implica que totes les persones tenen el dret de defensar els seus interessos legítims. Un dels textos legals més importants al nostre país, com és la Constitució espanyola de 1978, ja preveu aquest dret de defensa, al seu article 24, on cita que “*Todas las personas tienen derecho a obtener la tutela efectiva de los jueces y tribunales ... sin que, en ningún caso, pueda producirse indefensión.*” Al segon apartat indica “*a un proceso público sin dilaciones indebidas y con todas las garantías*”. És important aquest segon apartat de l'article, ja que les dilacions indegudes seran el centre del treball.

Però a la pràctica, sembla que aquest dret no té una gran efectivitat a la pràctica, ja que les parts quan inicien un procés no saben ben bé quant durarà, pel fet que es produeixen demores i aquestes poden arribar a afectar a la defensa, és a dir, a produir la indefensió a la part que pretén reclamar el seu exercici legítim.

Aleshores, es pot afirmar que el dret a un procés sense dilacions indegudes constitueix en el marc temporal de la tutela judicial. Els jutges i els tribunals han de tenir en compte aquest precepte a l'hora de resoldre en un procés.

No obstant això, el mateix article tampoc especifica un temps determinat, i aquest és un dels problemes. Aquesta falta de delimitació pot induir a concebre aquest dret com una mera declaració sobre el paper, i que això al final reflecteixi la manca d'efectivitat a la pràctica.

No només s'ha de veure quins són els problemes sinó també quines són les causes, perquè aquestes dilacions es produeixen, si són a causa dels mateixos jutges, si és falta d'organització o si és conseqüència la saturació de feina que hi ha als jutjats.

S'ha de remarcar que aquest problema no només preocupa a nivell nacional sinó també a nivell europeu, com es pot observar en la legislació i en la jurisprudència, per exemple es recull a l'article 6.1 del Conveni Europeu dels Drets Humans, que cita que tota persona té dret a que la seva causa sigui resolta en un termini raonable. Tot i així, tant en l'àmbit nacional com europeu no hi ha concreció sobre el que significa temps raonable. La jurisprudència del TEDH és fonamental per saber l'abast d'aquest dret.

Per tant, l'objecte d'aquest treball és analitzar el dret de la tutela judicial efectiva amb relació a un procediment sense dilacions indegudes, que atorga la Constitució, el CEDH, i com el Codi Penal regula les dilacions indegudes com un atenuant sempre que no sigui a causa de la persona que s'està jutjant, i en relació amb l'atenuant si això pot arribar a provocar la indefensió de l'altra part.

La hipòtesi que es vol resoldre és: *l'atenuant que es troba a l'article 21.6 del Codi penal sobre les dilacions indegudes vulnera la tutela judicial efectiva de la víctima?*

1.2 Principals objectius i metodologia

Primer de tot, es farà una anàlisi exhaustiva de l'abast d'aquest dret a un procés sense dilacions indegudes, i això es farà amb els criteris que segueix el Tribunal Constitucional i el Tribunal Suprem, per veure cada cas amb precisió, però també comparar-ho amb la visió europea. És a dir, mitjançant el marc normatiu nacional com és la Constitució espanyola i el marc internacional com és el Conveni Europeu dels Drets Humans.

En segon lloc, es procedirà a l'estudi de l'atenuant prevista a l'article 21.6 del Codi Penal i dels seus efectes jurídics, amb l'objectiu d'analitzar, a través de la jurisprudència, si la seva aplicació pot comportar un benefici per a la persona investigada o acusada, i paral·lelament, generar una eventual situació d'indefensió per a la víctima.

En tercer lloc, analitzar el dret de la tutela judicial efectiva des de la posició de la víctima, posant especial èmfasi en els drets que li corresponen, les conseqüències que pot patir com a resultat de les dilacions indegudes, especialment pel que fa a el seu impacte jurídic i personal, així com els instruments que disposa per a denunciar-les. Tant en l'àmbit de la jurisdicció ordinària com mitjançant el recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional.

Per acabar, es pretén proposar possibles iniciatives orientades a millorar la situació actual. I concloure si les idees prèvies a aquest treball són les mateixes o són diferents arran de la recerca realitzada i de les conclusions assolides.

2. LES QÜESTIONS I L'ABAST DEL DRET A UN PROCÉS SENSE DILACIONS INDEGUES

2.1. Concepte i característiques del dret

El dret a un procés sense dilacions indegues està recollit a l'article 24.2 de la Constitució espanyola de 1978, aquest dret reconegut té el rang de dret fonamental. El contingut bàsic que es pot entendre amb aquest precepte és que es reconeix el dret d'obtenir una resposta per part de l'administració de justícia sobre les pretensions formulades en un termini raonable.

Durant temps, aquest dret ha estat analitzat amb la finalitat d'identificar els elements que permeten delimitar amb més exactitud el seu significat i poder analitzar els casos en què es produeixen aquestes dilacions indegues en un procés judicial, infringint en aquests casos un dret fonamental.

El concepte de “dilacions indegues”, no és unitari, ja que hi ha hagut diverses definicions, el Tribunal Suprem, ha dit que la dilació indeguda és *“un concepto abierto o indeterminado, que requiere, en cada caso, una específica valoración acerca de si ha existido efectivo retraso verdaderamente atribuible al órgano jurisdiccional, si el mismo resulta injustificado y si constituye una irregularidad irrazonable en la duración mayor de lo previsible o tolerable”* (STS 16/2023 (Sala de lo Penal), de 19 de enero de 2023, núm. rec. 456/2021, Fonament de Dret Segon).

A més, la jurisprudència descriu a les dilacions indegues com extraordinàries i indegues, com diu el Tribunal Suprem a la STS 326/2024 (17 d'abril 2024) que cita *“cuando carezca de toda conexión razonable con las necesidades de producción temporalmente necesarias y diligentes de los actos procesales. Esto provoca un exceso manifiesto, ya sea por la injustificada inacción o paralización procesal, por la actividad procesal desordenada o carente de justificación teleológica o por incidencias procesales provocadas por errores de tramitación, por lo que esto provoca un plus afflictivo a la persona sometida al proceso”* (Fonament de Dret Segon).

Cal afirmar que ens trobem davant d'un dret fonamental independent, que es configura com una garantia de caràcter processal. Aquest dret presenta una naturalesa mixta, ja que és prestacional, en tant que exigeix una actuació positiva dels òrgans judicials, i alhora reaccional, perquè permet reaccionar davant retards injustificats. A més, té una funció instrumental, ja que està orientat a fer efectiu el dret a la tutela judicial efectiva.

Aquest dret subjectiu de rang constitucional protegeix totes les persones que, formen part d'un procediment judicial, han patit o poden patir dilacions indegues. Els destinataris de la norma són els

òrgans jurisdiccionals, als quals s'imposa l'obligació de resoldre les pretensions de les parts dins d'un termini raonable, així com d'executar les resolucions judicials sense demores innecessàries.

Tenint en compte l'anterior, d'aquest dret podem extreure quatre característiques, com diu l'autor Adrià Rodés Mateu, és a dir, quatre elements essencials que el descriuen per entendre'l correctament, com són el caràcter fonamental i de garantia processal, la seva naturalesa reaccional, prestacional i autònoma.

Primer, com s'ha dit anteriorment, té el rang de dret fonamental per la persona, es pot entendre que això implica que està emparat per un altre dret fonamental com és la dignitat humana. El caràcter que li confereix la seva ubicació dins el text constitucional es manifesta tant des d'una perspectiva formal com material, consolidant-se com un dret essencial en el si del sistema de justícia propi d'un estat de dret.

Per aquesta importància que té aquest dret, Rodés Mateu (2009, p.29) destaca que té una sèrie de garanties.

“la tutela reforçada i de l'aplicabilitat directa i immediata que vincula a tots els poders i autoritats públiques (articles 9.1, 9.2, i 53 de la CE); d'una regulació per la Llei Orgànica, que haurà de respectar el seu contingut essencial (articles 53.1, 81.1 i 2 de la CE), de la possibilitat de demanar la tutela constitucional mitjançant el recurs d'empara i dels tribunals ordinaris mitjançant un procediment preferent i de sumari (articles 53,2 i 161.1.b de la CE)”

Tenint en compte la seva consideració, denunciar la seva contravenció, hauria d'estar possibilitada/ recollida en un dret que faculti a la persona de poder accionar per aconseguir la restitució del dret.

Segon, Rodés Mateu (2009) nomena que hi ha la garantia processal, que defensa un model de configuració temporal del sistema processal orientat a preservar l'efectivitat del procediment judicial i, en conseqüència, la tutela dels interessos subjectius de la ciutadania. Aquest dret el podem descriure com aquell que es desenvolupa en condicions de normalitat dins del temps requerit, en el que els interessos litigiosos poden rebre una satisfacció. (p.31). Es configura com la garantia última de tots els drets i llibertats reconeguts en l'ordenament jurídic, ja que fixa el marc temporal dins del qual s'exerceixen la resta de drets.

En tercer lloc, es configura com un dret reaccional i prestacional, que sigui reaccional significa que actua en el marc estricte del procés i consisteix en el dret al fet que es finalitzin els processos en els quals s'incorre en dilacions indegudes. En canvi, la faceta prestacional es refereix que els tribunals, com són els òrgans jurisdiccionals han de resoldre i executar el resolts en un termini raonable.

La jurisprudència del Tribunal Suprem, també defineix aquest caràcter prestacional i reaccional, com es a la STS 2741/2024 (10 d'octubre de 2024) on determina que *“prestacional -derecho a que los órganos judiciales resuelvan y hagan ejecutar lo resuelto en un plazo razonable-, y reaccional -traduciéndose en el derecho a que se ordene la inmediata conclusión de los procesos en que se incurra en dilaciones indebidas-* (Fonament de Dret Tercer)

Finalment cal fer referència a l'autonomia que caracteritza aquest dret, tot i la seva vinculació instrumental amb el dret a la tutela judicial efectiva reconegut a l'apartat primer del mateix article 24 de la CE. En aquest sentit, es pot entendre com la manifestació de la dimensió temporal del dret a la tutela judicial efectiva, atès que garanteix que la resolució judicial es produeixi dins d'un termini raonable.

2.2.1. Perspectiva de l'investigat

Tot i la importància que té sobre la víctima, no s'ha d'oblidar la perspectiva de la persona investigada o acusada, ja que el dret de la tutela judicial efectiva i les dilacions indegudes també emparen a la persona investigada o acusada.

Aquesta part també té el dret poder tenir un procés sense demores injustificades, el dret de tenir assistència per part d'un lletrat o lletrada. A més, si un procediment s'enderreix de manera injustificada, l'investigat es pot veure perjudicat, com per exemple, amb la prova, aquesta es pot deteriorar amb el temps, és a dir els testimonis acaben oblidant fets i pot haver-hi perill que puguin desaparèixer. També la seva capacitat de defensa es pot anar debilitant per la prolongació del procés, aquesta conseqüència es pot relacionar amb el dret de defensa que té la persona de poder obtenir una sentència justa.

Unes altres repercussions que pot tenir en l'investigat i que per això existeix aquest dret perquè no succeeixi o succeeixi poc, són que si el procediment dura massa temps, aquest pot patir una situació d'incertesa prolongada, especialment si es troba en una situació de llibertat condicional o presó preventiva. Aquest retard pot pertorbar la seva vida familiar, personal o laboral i a la seva capacitat de preparar la seva defensa de manera eficient.

Un altre aspecte relacionat pot ser la presumpció d'innocència, la durada excessiva del procediment penal també pot afectar el dret fonamental a la presumpció d'innocència, reconegut a l'article 24.2 CE, en tant que la prolongació en el temps de la condició d'investigat o investigada pot comportar conseqüències socials i personals que anticipen, de facto, els efectes d'una condemna encara inexistent.

Per això, veient com és d'important tant per una part com per l'altra, i com s'intenta regular a partir d'aquest article fonamental, és imprescindible que hi hagi un procés que es resolgui de manera efectiva i en un temps raonable, i amb això comporti una major confiança en el sistema judicial.

2.2. Regulació penal estatal

Tenint com a base la constitucional, en el procés penal les dilacions indegudes són un concepte rellevant, ja que s'intenta que els processos penals, els enjudiciaments dels delictes tinguin una durada adequada al procediment. Aquesta exigència no respon només a l'eficiència processal sinó que es pot interpretar com una necessitat de protegir els drets fonamentals de les persones sotmeses a un procediment penal.

A més de poder afectar els drets de la persona perjudicada en el procediment també pot tenir una repercussió en l'interès general en la correcta administració de justícia. Un procés excessivament llarg pot debilitar la confiança de la ciutadania en el sistema judicial.

La regulació es troba a l'article 21.6 del Codi Penal *“Son circunstancias atenuantes: La dilación extraordinaria e indebida en la tramitación del procedimiento, siempre que no sea atribuible al propio inculpado y que no guarde proporción con la complejidad de la causa”*.

Si l'interpretem, es pot entendre que la demora en la tramitació del procés quan es produeix i no és a causa del mateix inculpat i tampoc és proporcional a la complexitat del cas, serà una causa d'atenuant per la persona que s'està jutjant. Aquest precepte ens indica el caràcter indeterminat, ja que no hi ha un termini establert per a poder determinar si és procedent l'atenuant simple o qualificada, amb això s'entén que no són suficients les dades que puguin haver-hi sobre la durada dels processos, sinó que és necessari observar i valorar altres factors que incideixen en el cas o en el procés que s'està duent a terme, per saber si està justificada la demora i si és atribuïble a l'òrgan jurisdiccional.

Un exemple sobre la indeterminació d'aquest concepte, és la STS 457/2010, (25 de maig de 2010), que descriu que les dilacions indegudes s'han de valorar cas per cas, per veure si hi ha hagut un retard efectiu (element temporal) i que a més de la manca de justificació i de la no imputabilitat a la conducta de l'investigat, cal determinar que d'aquest retard se n'han derivat conseqüències perjudicials, ja que el fet que hi hagi només retard no comporta necessàriament l'existència d'un dany. (Fonament de Dret Primer)

Més endavant es desenvoluparà amb més detall la repercussió que té en el procés penal, a la pràctica i com pot afectar a la víctima dins del procediment.

2.3. Regulació penal internacional

Com s'ha vist fins ara, aquests retards es recullen en l'àmbit nacional, en el Codi Penal, però ha estat i continua sent un tema actual, ja que no només es recull en la legislació nacional penal sinó també està recollit en la legislació europea i internacional.

El Tribunal Europeu de Drets Humans és el que s'encarrega dels casos que arriben a aquesta instància i el seu paper fonamental és constatar la realitat d'una violació d'algun dels drets fonamentals que es troben al Conveni Europeu dels Drets humans (CEDH).

Aquesta regulació es troba al Conveni Europeu de Drets Humans. Està regulat a l'article 6, en concret al punt 1 que estableix *“Toda persona tiene derecho a que su causa sea oída equitativa, públicamente y dentro de un plazo razonable, por un Tribunal independiente e imparcial”*.

Seguint el que determina, podem considerar que el fet que el Conveni reculli que s'ha de resoldre dins d'un termini raonable significa que no s'han de produir dilacions indegudes. Tot i que no s'utilitzin els mateixos termes al Conveni i a la constitució, ja que a aquesta última, es diu *“sin dilaciones indebidas”*, on s'entén des d'una perspectiva negativa, i al CEDH cita *“en un plazo razonable”*, és a dir, des d'una perspectiva positiva de la dimensió temporal del procés.

Tanmateix, tots dos preceptes comparteixen i persegueixen el mateix objectiu, que és garantir que el procés sigui resolt en un temps adequat i sempre vetllant pels drets de les dues parts.

Per exemple, sobre la STEDH del 25 de febrer de 2004 (asunto Soto Sánchez c. España) el TEDH va concloure, que sí que es va donar una violació del Conveni degut a l'extensa duració del procediment d'empara davant del Tribunal Constitucional.

Aquesta rellevància no només la trobem al Conveni Europeu de Drets Humans sinó també a l'article 14 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. Més concretament al punt 3 apartat c d'aquest article *“Durante el proceso, toda persona acusada de un delito tendrá derecho, en plena igualdad, a las siguientes garantías mínimas: a ser juzgado sin dilaciones indebidas”*. Aquest precepte recull aquest dret que té l'acusat de no patir dilacions indegudes en el procés, obligant als estats a organitzar el seu sistema judicial de forma que les causes siguin resoltes amb celeritat raonable, especialment des del moment en què es formula l'acusació.

En aquest sentit, aquest dret, que el trobem tant en l'àmbit constitucional com en el context europeu, té com a finalitat garantir l'accés a la justícia en condicions d'agilitat adequada i evitar retards innecessaris que puguin perjudicar els drets de les persones que intervenen en un procés judicial.

Imposant als estats l'obligació d'organitzar adequadament el seu sistema judicial per a donar cobertura real a aquest dret.

En aquest cas resulta essencial assegurar que les parts disposin d'una oportunitat real i efectiva per exposar els seus arguments i poder aportar les proves pertinents, així com que les resolucions judicials s'adoptin dins d'un termini raonable, per així reforçar la seguretat jurídica i l'eficàcia judicial.

3. L'ATENUANT DE DILACIONS INDEGUDES EN LA PRÀCTICA EN EL PROCÉS PENAL

3.1. Càlcul i terminis del procés penal

Abans de donar pas a l'efecte que produeix l'atenuant, és pertinent saber i tenir en compte el càlcul dels terminis de les actuacions judicials penals.

A la fase d'instrucció penal segons els articles 201 de la Llei d'Enjudiciament Criminal i 184 de la Llei orgànica del Poder judicial, tots els dies de l'any i totes les hores són hàbils per a la instrucció de causes penals, sense cap necessitat d'una habilitació especial.

Les resolucions i les diligències judicials es dictaran i es realitzaran dins dels termes establerts per cada una, no obstant la seva realització vàlida exigeix que aquestes es facin en temps hàbil. (Barrientos, 2026).

Les diligències d'instrucció d'acord amb l'article 324.1 de la LECrim s'han de realitzar en un termini màxim de dotze mesos a partir de la data en què es dicti l'auto. Aquesta fase d'instrucció constitueix l'únic període on el legislador estableix expressament un límit temporal concret, si bé aquest pot ser objecte de pròrroga en determinades circumstàncies. A partir d'aquí, la normativa no fixa terminis específics per a la resta de fases del procediment, fet que trasllada a la jurisprudència la tasca de determinar, cas per cas, si s'ha produït la dilació indeguda, i si és el cas, si és qualificada o simple. En aquest sentit, s'ha de distingir entre el càlcul específic de la fase d'instrucció i el càlcul global del procediment.

Tenint en compte aquests terminis, és important no només destacar el que els mateixos legisladors diuen sinó també jurisprudencialment el que els jutges consideren de quan comença el transcurs del temps que es considera que s'ha produït aquesta demora. A la STS 847/2024 (10 d'octubre de 2024) cita que *“la referencia para la ponderación del tiempo transcurrido no puede ofrecerla la fecha de comisión de los hechos, sino la de incoación del procedimiento o, siendo más precisos, la de imputación del denunciado”*. (Fonament de Dret Sisè).

Com s'ha dit anteriorment, la jurisprudència ajuda a poder concretar quan es pot entendre que s'ha comès la vulneració del dret a un procés sense dilacions indegudes. El mateix Consejo General del Poder Judicial facilita unes dades que estimen la durada mitjana dels processos penals.

En la STS 655/2025 del 9 de juliol de 2025, especifica al seu Fonament de Dret segon que la durada a l'any 2020 va ser de 10,4 mesos i de 10,7 mesos l'any 2021. I que l'any 2023 aquests procediments van tenir una durada de 11,1 mesos

Amb això es pot observar, que si se supera aquestes dades, s'entén que sí que es produeix la vulneració d'un procés sense dilacions indegudes, tot i que s'ha de mirar cas per cas.

3.2. Explicació del seu efecte

Anteriorment, ja s'ha nomenat l'atenuant que es troba al Codi Penal, tot i així és important destacar la rellevància no només a nivell teòric sinó també a la pràctica amb diferents exemples de casos reals.

Aquest atenuant com ja s'ha dit deriva del fonament constitucional del dret a la tutela judicial efectiva. Com ve a comentar Jesús María Barrientos parteix de la necessitat d'establir un equilibri entre l'activitat judicial per la resolució del procés i l'exigència de què aquesta es realitzi tan aviat com sigui possible. (Barrientos, 2026)

En la pràctica, l'aplicació d'aquesta circumstància atenuant comporta una reducció de la pena imposada, amb l'objectiu de restablir, en la mesura del possible, l'equilibri entre l'exercici del poder punitiu de l'Estat i la protecció dels drets fonamentals de la persona acusada.

L'aplicació d'aquesta circumstància atenuant, si bé beneficia l'acusat, genera un impacte col·lateral sobre la víctima. Aquesta última pateix una sort de revictimització en veure com la pena disminueix per motius completament aliens a la seva voluntat o control.

La jurisprudència del Tribunal Suprem ha assenyalat reiteradament que la dilació indeguda no constitueix una causa d'exempció de responsabilitat penal, sinó un factor de modulació de la resposta penal, on aquest permet adequar la pena a les circumstàncies concretes del cas i al perjudici sofert per l'acusat a conseqüència dels retards.

Així mateix, l'efecte de l'atenuant pot variar en funció de la intensitat i la durada de la dilació apreciada. En aquells supòsits en què el retard és especialment prolongat o greu, els tribunals poden apreciar l'atenuant com a molt qualificada, la qual cosa pot comportar una reducció més significativa de la pena, fins i tot amb la possibilitat d'imposar-la en el grau inferior. Aquesta graduació respon a

criteris de proporcionalitat i individualització de la pena, i reforça el caràcter garantista del sistema penal.

En definitiva, l'atenuant de dilacions indegudes compleix una funció essencial en la pràctica del procés penal, ja que permet reconèixer jurídicament el perjudici derivat de la vulneració del dret a un procés en un termini raonable i contribueix a preservar la legitimitat del sistema penal, evitant que la durada excessiva del procediment esdevingui una forma de càstig anticipat incompatible amb els principis constitucionals.

3.3. Anàlisi crítica

3.3.1 Evolució de l'atenuant

Durant tot aquest temps, hi ha hagut diverses reformes orgàniques i processals penals on mostren una tendència legislativa en la qual prima la rapidesa i la simplificació de l'enjudiciament com uns dels seus objectius principals. És per això que el que trobem a l'article 21.6 del Codi Penal actualment, sobre la minoració de la pena de la persona acusada, no ha estat sempre regulat de la mateixa manera.

La Comissió per a l'eficàcia de la Justícia de la Unió Europea diu que els mecanismes reparadors per quan es vulnera un dret, els quals es limitaven a una indemnització, només oferien una resposta a posteriori, és a dir, s'actuava conforme les conseqüències posteriors a la lesió, però no es tenia en compte les causes que provocaven les dilacions. A conseqüència d'aquesta reflexió, van recomanar que els estats de la Unió Europea realitzessin polítiques preventives per a reduir la quantitat de casos amb vulneracions del dret d'un procés sense dilacions indegudes. Mentre aquestes s'instauran, existeixen com s'ha dit diversos mecanismes.

Un dels mecanismes que encara s'implementa, però s'observa que no és suficient per reparar el dany sofert, és la reparació *in natura*. Sabela Oubiña que aquesta reparació “*dependerá de si la lesión declarada del derecho fundamental a un proceso sin dilaciones indebidas se ha producido por omisión o por acción del órgano judicial*”.

I defensa que no és suficient, dient que

“se ha superado (o debería) esa primigenia concepción instrumental en favor de su noción como derecho autónomo del derecho a un proceso sin dilaciones indebidas y que, por tanto, la tutela judicial efectiva de este derecho no culmina con el dictado final de esa resolución judicial que se esperaba y tampoco, declarando la nulidad de la resolución judicial causante de la dilación”.

Donada la constatació de la insuficiència de la reparació *in natura* les vies complementàries que s'han anat utilitzant que s'entenen que eren més efectives, eren l'indult, la suspensió de l'execució de la condemna, la responsabilitat patrimonial de l'Estat i la indemnització també la responsabilitat judicial, entre d'altres.

L'indult era una de les causes d'extinció de la responsabilitat penal, que tot i ser una figura controvertida per a resoldre la lesió a les dilacions indegudes, es considerava un dels instruments més adequats per a reparar els perjudicis ocasionats compatible amb la reclamació de la indemnització corresponent pel funcionament anormal de l'Administració de Justícia. Aquesta possibilitat d'utilitzar aquest mecanisme provenia de l'Acord no Jurisdiccional del Pleno de la Sala 2ª del TS de 2 d'octubre de 1992, on no es va admetre l'atenuant analògica de les dilacions indegudes.

Alguns jutges no van estar d'acord amb aquesta decisió, com el jutge Ruiz Vadillo:

“no se entiende bien que la contemplación y constatación de una prolongada paralización de las actuaciones con solución de continuidad sólo pueda dar lugar a la utilización del indulto, que no es función de los Jueces aplicar, sino, en su caso, proponer o informar, y a la indemnización que puede venir a ser, cuando se hace efectiva, un nuevo contrasentido, al obligar a cumplir una pena y por ese cumplimiento, que se considera conforme a Derecho, generarse una indemnización cuando en el propio Derecho penal debieran encontrarse fórmulas adecuadas para resolver el problema”

Aquesta doctrina de 1992 va ser reiterada al segon Acord del Pleno no Jurisdiccional del 29 d'abril de 1997, ja que es va tornar a rebutjar la idea d'admetre l'atenuant analògica, tot i així com que hi ha part que sí que vol que s'instauri, es diu que serà debatuda en plens posteriors.

En el tercer ple que es va realitzar el 21 de maig de 1999, la posició del Tribunal Suprem va canviar, i es va admetre la viabilitat de l'atenuant analògica, que és la que es trobava a l'article 21.6 del Codi Penal. Aquesta decisió que es va prendre no va ser benvinguda per a tothom, hi ha una part que estava en contra per què criticava que aquest mecanisme violentava el principi de legalitat i les regles de l'analogia. Hi ha una altra part que sí que estava d'acord, que va ser la majoria, ja que es va aprovar utilitzar-la.

Agustín-Jesús Pérez-Cruz y Nicolás Rodríguez destaquen tres arguments que han estat reiterats pel Tribunal Suprem en les seves sentències:

“a) la necesidad de tener que reparar judicialmente la vulneración de un derecho procesal de carácter fundamental;

- b) la culpabilidad por el hecho se tiene que compensar —al menos en parte— porque con posterioridad a la comisión del delito se producen hechos que sin provenir del autor del delito sin embargo adelantan una consecuencia jurídica desfavorable, esto es, una pérdida de derechos que es consecuencia del delito y del proceso al que éste da lugar;
- c) el transcurso del tiempo, indebido, hace menos necesaria la imposición de una consecuencia jurídica por un hecho ilícito, desde las ópticas general y especial de la prevención penal”

Amb les reformes aprovades del Codi Penal, i en particular, pel que fa a la regulació d'aquesta circumstància atenuant, es va produir una modificació en la seva ubicació sistemàtica dins de l'article 21. En concret, aquest atenuant estava inicialment prevista en un altre apartat, però arran de la reforma operada per Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, de modificació del Codi Penal, va passar a situar-se en l'apartat sisè. Aquesta reforma va comportar que es consolidés la configuració de l'atenuant de les dilacions indegudes com una circumstància amb entitat pròpia.

L'atenuant de dilacions indegudes pot ser de caràcter simple o molt qualificada. De caràcter simple es definiria com la dilació extraordinària i indeguda en la seva extensió temporal, i de caràcter molt qualificada, es requereix un temps superior a l'extraordinari, sempre analitzant els diversos factors que interfereixen en el cas, ja que pot ser superior a l'extraordinari, però necessari.

El Tribunal Suprem a la STS 243/2026 (4 de febrer de 2026) reafirma que perquè es pugui determinar com una atenuant molt qualificada, ha d'existir uns retards molt desmesurats, inexplicables. A més destaca que no només s'haurà de tenir en compte la duració, al temps extraordinari des de la perspectiva global del tot el procediment sinó també a la pluralitat i dimensió dels períodes de paralització o de lentitud. Així mateix, es té en compte que la qualificació reclama que la falta de justificació ha de ser ostensible. (Fonament de dret Tercer).

3.3.2. Casos reals

Amb la finalitat de diferenciar clarament la dimensió teòrica de la pràctica, resulta necessari distingir entre, d'una banda, el plantejament doctrinal – integrat per les teories, opinions i reflexions elaborades per professionals dins del món del dret, així com el marc normatiu vigent – i, de l'altra, la jurisprudència existent. Aquesta última, ens permet analitzar com es resolen els conflictes a la pràctica, i que incideixen tant en la persona de l'acusat com en la víctima, posant de manifest la manera en què els principis teòrics i les disposicions legals es concreten en decisions judicials efectives.

Per a veure-ho amb més profunditat, seguidament s'analitzaran dues sentències on es podrà veure com afecten les possibles dilacions indegudes a les dues parts.

La STS 456/2026 (6 de febrer de 2026), recull el cas sobre el senyor Carlos Jesús per cometre el delictes d'assassinat. En el cas analitzat, l'Audiència Provincial de Madrid va condemnar a l'acusat a la pena de divuit anys de presó, amb la pena accessòria d'inhabilitació absoluta durant el temps de condemna. Així mateix, el tribunal va apreciar la concurrència de la circumstància atenuant molt qualificada, a conseqüència d'aquesta apreciació, el tribunal va procedir a la rebaixa de la pena inicialment prevista de vint-i-dos anys de presó a divuit anys.

Aquesta decisió, va ser apel·lada al Tribunal Superior de Justícia de Madrid per part de les acusacions particulars, on va ser estimat parcialment el recurs apreciant l'atenuant de dilacions indegudes rebaixant-la de molt qualificada a simple, és a dir, revocant la gravetat de l'atenuant, imposant a l'acusat una pena de 22 anys de presó amb l'accessòria legal inhabilitació absoluta.

Aquella sentència va ser recorreguda i es va interposar un recurs de cassació, acceptat pel Tribunal Suprem, on l'acusat demanava que es tornés a aplicar l'atenuant com a "molt qualificada".

Aquest cas és significatiu perquè el que entra en discussió és l'atenuant de la dilació indeguda de si ha de ser apreciada com a simple o molt qualificada, no sobre l'existència del delictes en si.

El Tribunal Superior de Justícia de Madrid no mira només el resultat, sinó que en aquest cas utilitza el marc doctrinal en que diu que hi ha d'haver *"existencia de una demora extraordinaria e indebida, integrando aquí la doctrina del Tribunal Supremo sobre el carácter funcional del juicio de razonabilidad temporal, esto es, que para su apreciación no basta contemplar la duración total, sino que hay que ponderar la correlación entre las diligencias que han sido necesarias, el tiempo empleado para practicarlas y la regularidad del impulso procesal"* (Fonament de Dret Primer)

En el Fonament de Dret Tercer destaca també la importància de recordar que aquesta atenuant no és una disminució de la culpabilitat, sinó que és un mecanisme compensatori, per pal·liar el perjudici ocasionat pel funcionament anormal del procés.

La Sala de lo Penal Tribunal Suprem considera que el temps que va passar de més, d'un any i mig, no va ser una demora excessiva tenint en compte la gravetat del cas, la necessitat d'aquest temps per a realitzar una investigació com aquesta, amb la tramitació de la fase intermèdia i el compliment dels densos tràmits de senyalament en seu d'enjudiciament davant el Tribunal del Jurat.

Amb tot això, el Tribunal Suprem falla desestimant el recurs de cassació, ja que no s'aprecia l'atenuant tot i que la tramitació s'excedeix un any i mig. No s'aprecia una desmesura superlativa en la demora, si s'ha produït una paralització plurianual, ni s'ha acreditat un perjudici afegit qualitativament superior a l'ordinari.

El segon cas analitzat consisteix en un auto, ATS 899/2026 (22 de gener de 2026) sobre un recurs de cassació. Els fets que van succeir van ser que es va condemnar al senyor Jesús María per ser responsable d'un delictes de lesions on s'aplica l'atenuant de dilacions indegudes com a molt qualificada, imposant l'Audiència Provincial de Tarragona una pena de 4 anys i 6 mesos de presó.

El Ministeri Fiscal va interposar un recurs d'apel·lació davant la Sala de lo Civil i Penal del Tribunal de Justícia de Catalunya demanant que s'imposés una pena de 6 anys, ja que l'atenuant molt qualificada no procedia. El recurs va ser estimat pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. La representació de Jesús María va recórrer i va formular recurs de cassació al Tribunal Suprem

Aquí es defineix què existeix l'atenuant molt qualificada sempre que *“se trate de supuestos excepcionales de dilaciones verdaderamente clamorosas y que se sitúen muy fuera de lo corriente o de lo más frecuente, que sean super extraordinarias”* (Fonament de Dret Únic)

La Sala de lo Penal no va admetre el recurs de cassació, no entra en el fons per desestimar el recurs, sinó que directament no l'admet. El Tribunal Suprem considera que el recurs no aporta cap argument nou o rellevant que justifiqui la seva intervenció. Com que el recurrent es va limitar a repetir el que ja havia dit en apel·lació, el tribunal considera que no hi ha cap aspecte nou o excepcional a tractar.

“Aunque la causa ha tenido una duración superior a la debida, no han quedado desbordados los contornos propios de la atenuante de dilaciones, que solo puede operar como simple, al no haber alcanzado la injustificada demora entidad o envergadura suficientes para sustentar la cualificación que se pretende.” (Fonament de Dret Únic)

Per a concloure, es pot observar com els jutges i els tribunals a l'hora de decidir i justificar si s'ha vulnerat aquest dret de la tutela judicial efectiva i valorar si és procedent l'atenuant, segueixen tant la doctrina com la jurisprudència existents fins aquest moment. Aquesta funció és casuística perquè s'ha d'aplicar cas per cas, i s'ha de comprovar les dilacions concretes de cada cas.

4. LA TUTELA JUDICIAL EFECTIVA I LA POSICIÓ DE LA VÍCTIMA

4.1. Dret de la víctima a un procés sense dilacions indegudes

Com hem vist anteriorment, l'article 24 CE, empara a part de la persona jutjada, a la víctima del procediment que s'estigui duent a terme. Tant per reconèixer el dret de defensa per part d'un advocat i que els seus interessos siguin escoltats pels jutges i tribunals com per tenir un procediment sense demores injustificades.

Tot i així, centrant-nos en aquest apartat en la víctima, no només existeix aquesta regulació a la Constitució Espanyola, sinó que aquesta té regulat aquest dret en diferents textos legals.

Una d'aquestes regulacions és la Llei 4/2015 de 27 d'abril, de l'estatut de la víctima del delictes. És important destacar el preàmbul de la llei, per veure la rellevància de la víctima en els processos, i amb més exactitud en el procés penal.

“La finalidad de elaborar una ley constitutiva del estatuto jurídico de la víctima del delito es ofrecer desde los poderes públicos una respuesta lo más amplia posible, no sólo jurídica sino también social, a las víctimas, no sólo reparadora del daño en el marco de un proceso penal, sino también minimizadora de otros efectos traumáticos en lo moral que su condición puede generar, todo ello con independencia de su situación procesal.”

D'aquesta legislació consolidada, l'article que regula literalment aquest dret de la víctima, és l'article 21 sobre la protecció de la víctima durant la investigació penal. On les autoritats encarregades d'aquesta investigació vetllaran perquè es rebi declaració a les víctimes o víctima, quan resulti oportú sense dilacions injustificades i a més també regula el fet que les vegades que hagi de declarar la víctima sigui el mínim de vegades possible, dit d'una altra manera, només quan sigui estrictament necessari. L'article 25, el podem relacionar, ja que regula mesures perquè la víctima no pateixi conseqüències afegides pel funcionament del sistema.

En aquesta llei també regula petites pinzellades sobre el dret de defensa de la víctima, que també és rellevant pel fet que constitucionalment s'ha de disposar dels mecanismes i recursos per a poder tenir una defensa efectiva.

La llei que hi regula amb més profunditat és la llei orgànica 5/2024 de l'11 de novembre, sobre el dret de defensa, que el relaciona des del primer moment amb l'article 24 CE.

Com és a l'article 3, on tota persona que defensa els seus interessos legítims, en aquest cas ens interessa la víctima, té el dret a la prestació d'assistència lletrada o assessorament en dret. A l'apartat

2, trobem que aquest dret defensa inclou en tot cas, un procés sense dilacions indegudes. Amb tot això podem determinar la relació que tenen aquests dos drets i com es relacionen entre si.

El dret de la víctima no només es consagra pel que estipula en aquest marc normatiu, on ha d'obtenir una condemna sinó també consisteix en que la víctima rebi una resposta argumentada, coherent, i utilitzant criteris raonables i no arbitraris, aquesta resposta sigui absolutòria o condemnatòria, ja compleix el requisit de la tutela judicial efectiva. Per aquesta raó, la víctima no té el dret de presumpció d'innocència invertida.

Com diu la STC 141/2006 (8 de juny de 2006) *“No existe una especie de derecho a la presunción de inocencia invertida de titularidad del acusador, que exija la constatación de una conducta delictiva cuando la misma sea la consecuencia más razonable de las pruebas practicadas”*. Fonament de Dret Tercer).

Amb tot això és indubtable que l'acusat no és l'única persona que pateix si es vulnera aquest dret, com diu en Manuel de Cristobal

“la víctima del delito sufre una nueva agresión que tiene una doble vertiente: en primer lugar, la reducción de la pena del culpable y, por tanto, del resarcimiento que tenía reconocido en abstracto en el Código Penal; y, en segundo lugar, la propia dilación indebida por la cual, después de reconocerse la misma como un hecho cierto, objetivo y mensurable (porque existe como atenuante simple o atenuante muy cualificada) que disminuye el resarcimiento que le corresponde, ni se persigue, ni se le compensa de ningún otro modo, en contra de todo lo señalado inicialmente y propugnado por las modernas teorías de la victimología”.

I com diu el José Vicente Rubio Eire referent al procés penal sobre la víctima i l'acusat *“Es la protección por parte del poder público de sus ciudadanos injustamente vejados lo que hace nacer el propio proceso penal como una alternativa a la venganza privada”*.

4.2. Repercussió a la víctima

L'aplicació de l'atenuant de dilacions indegudes planteja un dilema ètic i jurídic quan s'analitza des de la perspectiva de la víctima. Si bé aquesta figura neix per compensar la vulneració del dret a un procediment sense dilacions indegudes de la persona acusada, que acostuma a ser en la majoria de casos, per la manca crònica de recursos personals i materials de l'Administració de Justícia, la seva implementació sovint és un “premi” involuntari per a l'infractor i una revictimització per a qui ha patit el delictes.

En primer lloc, cal destacar que la dilació és un factor totalment aliè a la voluntat de la víctima, però és ella qui n'acaba suportant les conseqüències més greus. Mentre l'Estat compensa la seva pròpia ineficiència rebaixant la pena de l'acusat, no preveu cap mecanisme equivalent directe dins del procediment penal, per pal·liar el desgast emocional i la incertesa que el pas del temps genera en la víctima.

Aquesta asimetria pot arribar a desvirtuar el principi d'igualtat, ja que el sistema penal acaba protegint amb més eficàcia el temps de l'acusat que no la dignitat i el dret a la tutela judicial efectiva de la víctima.

En segon lloc, aquest perjudici que pateix la víctima pot afectar a la confiança en el sistema judicial, ja que pot provocar que aquesta hagi de prolongar en el temps el record dels fets, la seva participació en el procediment i la incertesa sobre la resolució del cas, generant un perjudici psicològic i emocional afegit. El fet que es produeixin aquests retards no són un motiu justificat que hagi de suportar la víctima.

En relació amb l'anterior, José Vicente Rubio Eire reconeix que *“si al condenado se le reconoce una compensación (vía reducción de la pena) por los daños que sufre por el mal funcionamiento de la justicia, la misma compensación debe de otorgársele a la víctima del delito, quien también sufre un retraso en ver compensada la injusticia sufrida”*

A més a més de la incertesa que pateix la víctima, s'ha de tenir en compte el dolor humà que aquesta pateix per no trobar una resposta justa ni una reparació adequada per part dels òrgans estatals als quals ha confiat la legítima defensa dels seus drets.

Julio Díaz- Maroto y Villarejo també reflexiona sobre aquest tema

“la circunstancia de que las demoras en el proceso hayan sido consecuencia de deficiencias estructurales u organizativas de los órganos judiciales, o del abrumador trabajo que pesa sobre algunos de ellos, si bien pudiera eximir de responsabilidad a las personas que los integran, de ningún modo altera la conclusión del carácter injustificado del retraso ni limita el derecho fundamental de los ciudadanos para reaccionar frente a éste.”

En la STC 135/2024 (4 de novembre), la part recurrent denuncia la vulneració del dret fonamental de la tutela judicial efectiva relacionat amb les dilacions indegudes. Exposa que ja va realitzar els actes necessaris per a denunciar la vulneració fent referència a la falta de recursos personals i materials.

El Tribunal Constitucional defensa que *“el elevado número de asuntos de que conozca el órgano jurisdiccional ante el que se tramitaba el pleito no legitima el retraso en resolver, ni todo ello limita el derecho fundamental de los ciudadanos para reaccionar frente a tal retraso, puesto que no es posible restringir el alcance y contenido de ese derecho”*.

També destaca que les deficiències estructurals no justifica els retards *“por más que los retrasos experimentados en el procedimiento hubiesen sido consecuencia de deficiencias estructurales u organizativas de los órganos judiciales o del abrumador trabajo que sobre ellos pesa, esta hipotética situación orgánica, de ningún modo altera el carácter injustificado del retraso”*.

Aquesta repercussió a la víctima sobre l'atenuant de dilacions indegudes es reflexa en els delictes de violència sexual, el llibre *“Las violencias sexuales en el estado español”* fa una reflexió de com aquests procediments judicials es dilaten el temps i com repercuteix a la víctima.

Cita que *“la existencia de la atenuante de las dilaciones indebidas, en razón que este alargamiento de los plazos, imputable a la justicia, repercute en la víctima perjudicialmente (en tanto no brinda una seguridad jurídica y la revictimiza en cada instancia procesal), y en el agresor favorablemente (en tanto configura un atenuante para su pena)”* (Maria et al., 2018)

A nivell internacional, també es pot observar la perspectiva de la víctima com és el cas de la STEDH del 28 de maig de 2015 (Cas DE Y. v. Eslovenia, 41107/10), a la persona sol·licitant se li va indemnitzar per les demores que s'havien produït, però en canvi abans de fer el recurs al TEDH, no es va tenir en compte el patiment sofert per la víctima a causa de les agressions sexuals i la victimització secundària que havia patit en els procediments penals afectant greument la seva salut psicològica.

La víctima sol·licita una indemnització per la vulneració dels articles 3 degut a que *“las autoridades del Estado demandado no garantizan una pronta investigación y enjuiciamiento de la denuncia de abuso sexual del solicitante”* i l'article 8 en relació *“con el incumplimiento de las autoridades del Estado demandado para proteger la integridad personal de la solicitante en los procedimientos penales relativos al abuso sexual contra ella”*. Al final el tribunal admet la sol·licitud ja que es reconeix que l'estat de la víctima s'havia vulnerat per no tenir-se en compte com havia afectat el procediment psicològicament.

En aquest cas, es pot apreciar que, fins que el cas no va arribar a l'àmbit supranacional no es va considerar adequadament el patiment, l'estat psicològic, l'angoixa ni la depressió que havia experimentat la víctima, ni se'ls va atorgar la rellevància que realment mereixien.

Des d'un punt de vista formal, la jurisprudència del TC ha establert reiteradament que el dret a la tutela judicial efectiva no garanteix un resultat determinat, sinó l'obtenció d'una resolució motivada, fonamentada en dret i dictada amb totes les garanties. En conseqüència, el fet que s'apliquen l'atenuant i es redueix la pena a la persona acusada no implica, per si mateix, la vulneració directa d'aquest dret fonamental.

La STC 9/1981 (31 de març) defineix que el dret de tutela judicial efectiva vol dir *“obtener una decisión judicial acorde con las pretensiones que se formulan, sino el derecho a que se dicte una resolución en Derecho, siempre que se cumplan los requisitos procesales para ello.”*

No obstant això, des d'una perspectiva material, la situació és més complexa. Quan la reducció de la pena deriva d'un mal funcionament de l'Administració de Justícia i no de circumstàncies pròpies del fet delictiu ni de la conducta de la persona acusada es pot produir un desequilibri en la resposta penal que afecta negativament la percepció de justícia de la víctima.

Per tot això, es pot concloure que, si bé l'atenuant no comporta necessàriament una vulneració formal del dret de tutela judicial efectiva, sí que pot afectar a la seva efectivitat en sentit material. En la mesura que redueix la intensitat de la resposta penal per causes alienes Aa aquesta i sense oferir una compensació real i equivalent.

Amb això, es necessita que la perspectiva de la víctima tingui una importància més elevada i intentar trobar millores perquè no es produeixin les dilacions indegudes i si aquestes es produeixen que la víctima tingui algun recurs tan directe com la reducció de la pena de la persona acusada.

4.3. Reclamació de la vulneració

L'al·legació de la vulneració del dret a un procés sense dilacions indegudes és un dret que tenen les parts involucrades en un procés, però aquesta, s'ha de realitzar en el moment oportú, i seguint les pautes que s'estableixen legalment i processalment. En aquest cas existeixen diverses vies, en jurisdicció ordinària, davant el Tribunal Constitucional i per últim en via supranacional davant el Tribunal Europeu de Drets Humans. Aquesta última via, s'obre sempre i quan s'hagin esgotat els diversos mecanismes nacionals.

La reclamació de la vulneració s'ha de realitzar primer en la jurisdicció ordinària, ja que s'ha de donar l'oportunitat a que els jutges i el tribunal que està coneixent del cas, puguin adoptar les mesures pertinents o necessàries per a resoldre o posar fi a la dilació en un termini raonable o prudencial.

Com diu José Vicente Rubio *“es necesario que el acusado previamente haya advertido o no al Juzgado de los retrasos que se estaban produciendo, dándole así al órgano judicial la posibilidad de enmendar su posible falta de diligencia.”*

Perquè sigui viable la reclamació a la jurisdicció ordinària, s'exigeix que es comprovi un retard o paralització en els tràmits del procés, que s'entengui que s'excedeix del que suposadament un procés del tipus que s'estigui jutjant, per les seves circumstàncies i complexitats hauria de durar.

En el cas que sigui desestimada aquesta reclamació de la vulneració, és a dir la prèvia denúncia de la víctima durant el procés, sense que l'òrgan jurisdiccional hagi posat fi a la dilació la part tindrà el dret de poder passar a reclamar aquesta violació al Tribunal Constitucional.

El Tribunal Constitucional té una funció fonamental en la protecció dels drets fonamentals, com és en la protecció del dret a un procés sense dilacions indegudes a través del recurs d'ampara. L'article 44 de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional, regula que les violacions als drets i llibertats susceptibles d'ampara, que tinguin el seu origen immediat i directe en un acte o omissió de l'òrgan judicial, podran beneficiar-se d'aquest recurs. Perquè es pugui dur a terme l'admissió del recurs d'ampara, s'han de complir una sèrie de requisits.

Primer, s'ha d'esgotar els mitjans d'impugnació en via judicial prèvia, aquesta exigència constitucional, implica que per fer valer aquesta protecció, s'ha de donar la possibilitat als òrgans judicials de pronunciar-se, i en el seu cas, solucionar, reparar la lesió invocada com a fonament del recurs d'ampara constitucional.

L'Alberto Palomar y Javier Fuertes, dos magistrats destaquen també que *“deben utilizarse todos los recursos que ofrecen las leyes vigentes, dirigidos a corregir o reparar la supuesta vulneración, es decir, agotar todos los medios de impugnación ordinarios o extraordinarios antes de acudir al amparo constitucional”*.

A la STC 228/2007, 5 de novembre, descriu la finalitat del requisit *“El cumplimiento de esa exigencia responde a la finalidad de preservar el carácter subsidiario del recurso de amparo, evitando que el acceso a esta jurisdicción constitucional se produzca per saltum”*. (Fonament de Dret Segon).

Segon, l'especial transcendència constitucional, el recurrent té la tasca d'al·legar i acreditar que el recurs d'ampara compleix de forma efectiva els requisits processals d'admissibilitat.

Com assenyala la STC 135/2024, 4 de novembre “*corresponde únicamente al Tribunal apreciar en cada caso, en el momento de admitir a trámite el recurso de amparo, si este tiene especial trascendencia constitucional, de acuerdo con lo exigido por el art. 50.1 LOTC*” (Fonament de dret Segon).

Ana Espinosa Díaz també comenta que “*esta obligación ha sido criticada por algunos autores pues puede suponer la inadmisión de demandas que no hayan fundamentado correctamente la concurrencia de una especial trascendencia constitucional, a pesar de que de la lectura de la misma pueda deducirse que, efectivamente, ésta se da.*”

Per últim, la prèvia invocació davant els òrgans jurisdiccionals, aquesta invocació s’ha de dur a terme “formalment”, és a dir, es pot fer o per escrit o d’una forma que faculti la seva ratificació posterior en el procediment d’empara.

Com diu la STC 200/2004, 15 de novembre, on no s’admet la queixa formulada pel recurrent, el Tribunal Constitucional ho justifica dient “*por haber incumplido el recurrente, de modo insubsanable, el requisito referido por no haber invocado en el procedimiento previo dichas vulneraciones y, en consecuencia, no haber dado oportunidad a los Tribunales ordinarios para reparar, en su caso, las vulneraciones alegadas*”. (Fonament de dret segon).

Quan ja s’han esgotat les vies nacionals, la vulneració es pot dur al Tribunal Europeu de Drets Humans, aquest tribunal segueix una serie de criteris objectius per a valorar cada cas si s’ha vulnerat o no el dret que es troba l’article 6.1 del CEDH. Aquests criteris fixats pel TEDH són la complexitat del litigi, el comportament del demandant i la conducta de les autoritats nacionals. Depèn del cas, el Tribunal pot decidir utilitzar un quart recurs que es basa en tenir en compte l’interès que el demandant arrisca en el litigi o les conseqüències que el retard pot ocasionar en l’esfera personal i patrimonial del demandant.

5. CONCLUSIONS

PRIMERA

Les dilacions indegudes constitueixen una problemàtica tant en l'àmbit nacional com en l'àmbit europeu, malgrat que aquest dret es troba reconegut a l'article 24 de la Constitució espanyola i també en instruments internacionals com el Conveni Europeu de Drets Humans, la seva aplicació a la pràctica es veu sovint limitada per l'existència de retards en els procediments judicials. Aquesta situació genera incertesa sobre la durada dels processos i pot afectar negativament tant a la persona acusada com a la víctima, incidint en la confiança en el sistema judicial. El treball subratlla que aquest dret té una naturalesa mixta: és prestacional, ja que exigeix que els jutges resolguin en un termini raonable, i reaccional perquè permet a les parts actuar davant de demores injustificades.

A més, la manca de concreció dels requisits necessaris per entendre quan es produeix una dilació indeguda i que significa que el procediment s'ha de realitzar en un "temps raonable" en la legislació, reforça el caràcter indeterminat i obliga a una valoració cas per cas basada en els criteris jurisprudencials.

SEGONA

La regulació penal estatal, concretament a l'article 21.6 del Codi Penal, preveu l'atenuant de dilacions indegudes com una mesura per compensar el perjudici patit per l'investigat davant retards extraordinaris que no li són imputables. Aquesta figura ha evolucionat des de mecanismes d'extinció o indult fins a la seva consolidació com a circumstància atenuant específica.

L'anàlisi de casos reals demostra que aquesta atenuant pot comportar reduccions significatives de les penes, passant de "molt qualificada" a "simple" segons la valoració judicial de la paralització del procés. Perquè es consideri "molt qualificada" la jurisprudència exigeix retards desmesurats i inexplicables, analitzant no només la durada global, sinó també la pluralitat de períodes de paralització. El còmput s'inicia des de la incoació del procediment.

S'argumenta que aquesta reducció és necessària per pal·liar la "incertesa prolongada" i el possible deteriorament de les garanties de defensa de l'acusat, com la pèrdua de vigència de les proves amb el pas del temps. En definitiva, l'atenuant funciona com un mecanisme compensatori que no disminueix la culpabilitat, sinó que intenta equilibrar el poder punitiu de l'Estat amb el dany derivat d'un funcionament anormal de la justícia.

TERCERA

L'anàlisi desenvolupada al llarg del present treball ha posat de manifest que les dilacions indegudes constitueixen una disfunció estructural del sistema judicial amb incidència directa en el dret fonamental a la tutela judicial efectiva reconegut a l'article 24 CE. Al nostre sistema judicial les dilacions s'han convertit en un fet habitual, per tant, deixen de tenir aquest caràcter excepcional, la injustificació de la demora del procés com a excepció de la norma general que seria el bon funcionament, unes situacions extraordinàries, no imputables a l'inculpat i desproporcionades amb la complexitat de la causa. Aquest treball remarca que el dret a un procés sense dilacions indegudes fixa el marc temporal de la tutela judicial efectiva, però la saturació real i habitual de feina als jutjats provoca que aquest dret es percebi sovint com una mera declaració legal sense efectivitat real.

Així mateix, s'ha evidenciat que el mecanisme actual de compensació, consistent en l'aplicació de la circumstància atenuant prevista a l'article 21.6 CP pot generar efectes col·laterals adversos sobre la víctima, en forma de revictimització i de percepció d'injustícia material.

QUARTA

Les dilacions en el temps es podrien considerar una forma de violència institucional, una violència reconeguda per exemple de forma indirecta a l'article 47 de la llei 5/2008, de 23 d'abril. La dilació indeguda i injustificada deixa de ser una qüestió excepcional i es converteix en una realitat habitual i coneguda per l'aparell judicial, que no ho corregeix. Aquesta concepció s'alinea amb la idea que el dret a un procés sense dilacions indegudes està emparat per la dignitat humana i que la seva vulneració per part dels poders públics generen un dany afegit a la persona sotmesa al procés.

En aquests casos, l'estat ha d'activar mecanismes que parin o puguin interrompre aquesta generació de violència i de dilacions indegudes. Aquest té el deure d'organitzar el sistema judicial per a garantir resolucions en un temps raonable, sense que les mancances estructurals siguin un obstacle, restringint aquest dret fonamental.

CINQUENA

Per a resoldre aquesta problemàtica és imprescindible abordar-lo des de l'arrel, és a dir les causes que generen aquestes demores, no tant reparar el dany, que també, sinó que aquestes dilacions no succeeixin. La sobrecàrrega de treball relacionada amb la manca de recursos personals, materials i econòmics, i les deficiències organitzatives, com s'ha dit anteriorment són factors determinants. Seria oportú incrementar els recursos materials i humans, el nombre de personal i l'augment de ràtio de

judges, en el nostre cas en els jutjats de lo Penal, per a poder optimitzar la gestió dels procediments i reduir el temps total.

La implementació de mecanismes preventius de control de dilacions també seria transcendent per al bon funcionament de l'administració de justícia. Seria interessant la creació de sistemes d'alerta interna que permetin identificar les paralitzacions prolongades que es puguin produir o l'existència d'uns protocols de seguiment dels procediments. Aquests protocols vists sempre des d'una perspectiva constructiva, no fiscalitzadora, amb la finalitat de detectar mancances i poder pal·liar aquests retards.

Un altre factor per a millorar aquesta situació seria reequilibrar els drets de la víctima i de la persona acusada, tal com s'ha exposat anteriorment, l'existència de l'atenuant pot provocar un desequilibri en perjudici de la víctima i més encara quan la dilació es produeix per causes estructurals, alienes a la víctima i a l'acusat, però que només beneficien a l'acusat. Un mecanisme seria que els escrits que la víctima presenti sol·licitant impuls processal o reclamant la realització de l'activitat instructora es tinguin especialment en compte a l'hora d'aplicar o no l'atenuant.

SISENA

Com s'ha destacat, l'atenuant és una manera de compensar a la persona acusada, però en aquest cas, la víctima l'única via per a compensar el dany, el perjudici ocasionat arran de les dilacions és la indemnització. L'acusat es veu beneficiat d'una demora causada perquè l'estat no és capaç de revertir i a més l'Estat és l'encarregat de donar aquesta indemnització.

D'aquesta manera, la víctima no només pateix el delictes sinó que també ha de patir el mal funcionament de l'Administració de Justícia. Aquest retard té com efecte jurídic la revictimització de la víctima, per la prolongació del patiment emocional i psicològic a més de la percepció de desigualtat i injustícia.

Tot això perquè només tingui el dret d'una indemnització i la persona acusada pugui beneficiar-se tant de l'atenuant com poder reclamar una indemnització.

En resum, és important trobar la manera que la víctima pugui ser compensada amb diferents mecanismes i intentar que no es produeixin les dilacions indegudes.

6. BIBLIOGRAFIA

Asua Batarrita, A. (2010). Lesión del derecho a un juicio sin dilaciones indebidas y proceso penal: Disfunciones de la atenuación de la pena como compensación sustitutiva. *Revista Vasca de Administración Pública*, (87), p. 171 a 173.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3401891>

Barrientos, J. M. (2026). *Términos y plazos de las actuaciones judiciales en el proceso penal*. Vlex.

<https://justis.vlex.com/vid/391382938>

Cristobal, M. (2020). Víctimas, multas y crisis. *Legal Today*.

<https://www.legaltoday.com/practica-juridica/derecho-penal/penal/victimas-multas-y-crisis-2015-08-03/>

Delgado del Rincón, L. E. (2019). El TEDH y las condenas a España por la vulneración del derecho a ser juzgado en un plazo razonable: las dificultades para alcanzar una duración óptima de los procesos judiciales. *Teoría y Realidad Constitucional*, (42), 569–590.

<https://doi.org/10.5944/trc.42.2018.23643>

Giménez García, J. (2013). Tutela judicial efectiva vs. derechos de las víctimas, dilaciones indebidas, prescripción e indultos. *Eguzkilore*, (27), 36-39.

<https://www.ehu.eus/documents/1736829/3202683/03-Gimenez.pdf>

Maria, B. C., Bodelón, E., Martínez, M. J., Esther, M. B., Ariana, P. F., & Patsilí, T. V. (2018). *Las violencias sexuales en el Estado español : marco jurídico y análisis jurisprudencial*. Dipòsit Digital de Documents de la UAB.

<https://ddd.uab.cat/record/218654?ln=ca>

Martín, A. P. (2011). *Regulación del derecho a un proceso penal sin dilaciones indebidas: de la atenuante analógica a la atenuante específica del Código Penal*. Dialnet.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3800852>

Oubiña, S. (2016) Dilaciones indebidas. *EUNOMÍA. Revista en Cultura de la Legalidad*. (10) 250-264. <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/EUNOM/es/issue/view/467>

Palomar, A., Fuertes, J. *Recurso de amparo constitucional frente a actos u omisiones de órganos judiciales*. Vlex.

https://justis.vlex.com/search/*/Recurso+de+amparo+constitucional+frente+a+actos+u+omisiones+de+%C3%B3rganos+judiciales/p2/vid/902583645

Power, M (2024). *¿Los plazos en una instrucción penal son hábiles o naturales?* - Cortes & Co Abogados. Cortes & Co Abogados.
<https://abogadocortes.com/los-plazos-en-una-instruccion-penal-son-habiles-o-naturales/>

Rodés Mateu, A (2009). *Derecho a un proceso sin dilaciones indebidas: Estudio de su configuración constitucional y de su restablecimiento en el ordenamiento jurídico español*. Google Books.
<https://books.google.es/books?id=5A5BfFdJzYC>

Rubio Eire, J. V. (2014). *Las dilaciones indebidas en el procedimiento penal: Un estudio desde el punto de vista del reo y de la víctima del delito*. ElDerecho.com.
<https://elderecho.com/las-dilaciones-indebidas-en-el-procedimiento-penal-un-estudio-desde-el-punto-de-vista-del-reo-y-de-la-victima-del-delito>

Villarejo, J. D. Y. *Una década de reformas penales*. E Libro <https://elibro.net/es/ereader/uab/158327>

Villarejo, J. D. Y. (2019). *Las dilaciones indebidas en el proceso y el Código Penal Español*. Revista peruana de ciencias penales.
<https://rpcp.pe/index.php/RPCP/article/view/25>

7. JURISPRUDÈNCIA

7.1. Àmbit nacional

STC 9/1981, 31 de març

<https://hj.tribunalconstitucional.es/es/Resolucion/Show/9>

STC 200/2004, 11 novembre de 2004

<https://hj.tribunalconstitucional.es/HJ/es/Resolucion/Show/5205>

STC 141/2006, 8 de maig de 2006

<https://hj.tribunalconstitucional.es/HJ/es/Resolucion/Show/5743>

STC 228/2007, 5 de novembre 2007

<https://hj.tribunalconstitucional.es/HJ/es/Resolucion/Show/6195>

STS 457/2010, 25 de maig de 2010

<https://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp#>

STS 16/2023, 19 gener de 2023

<https://vlex.es/vid/922052589>

STS 326/2024 17 abril de 2024

<https://vlex.es/vid/1033243397>

STS 2741/2024 10 d'octubre de 2024

STC 135/2024, 4 de novembre de 2024

<https://hj.tribunalconstitucional.es/HJ/es/Resolucion/Show/31309>

STS 847/2024 10 d'octubre de 2024

<https://www.iberley.es/jurisprudencia/sentencia-penal-ts-10-10-24-48616419>

ATS 899/2026, 22 de gener de 2026

<https://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp#>

STS 243/2026, 4 de febrer 2026

<https://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp#>

STS 456/2026, 6 de febrer de 2026

<https://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp#>

7.2. Àmbit internacional

STEDH 66990/01, 25 de febrer de 2004 (asunto Soto Sánchez c. España)

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-66024%22%5D%7D>

STEDH 41107/10, 28 de maig de 2015 (cas de Y. v. Eslovènia)

<https://hudoc.echr.coe.int/spa#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2241107/10%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-154728%22%5D%7D>

8. LEGISLACIÓ

Constitució Espanyola, BOE, núm. 311 (1978)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>

Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, núm. 281 (1995)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

Conveni Europeu de Drets Humans, 4 de novembre de 1950.

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_spa

Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, 16 de desembre de 1966.

<https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

Reial Decret de 14 de setembre de 1882 pel qual s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal, núm. 260 (1882)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1882-6036>

Llei Orgànica 6/1985, 1 de juliol, del Poder Judicial, núm. 157 (1985)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12666>

Llei 4/2015 de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delict, núm. 101 (2015)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2015-4606>

Llei Orgànica 5/2024 de l'11 de novembre, del Dret de Defensa, núm. 275 (2024)

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2024-23630>

Llei 5/2008, 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, núm. 005/2008 (2008)

<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=491383>